

104257

50 ÅR SIDEN HERØY

HELL I UHELL: I Klevstrand falt det flere bomber med det resultat at hele terrenget sakk og skled ut i Gunneklevfjorden. Til alt hell ble ingen skadet da åtte hus ble tatt av skredet.

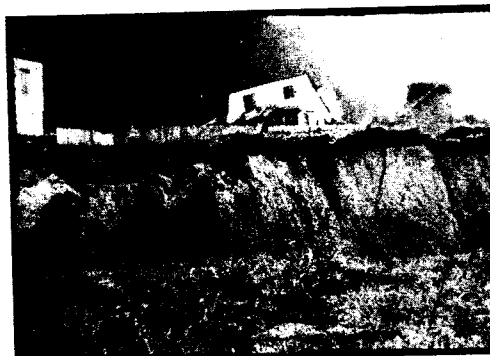

FOTO: KJELL NIELSEN

Da Norge ble okkupert i 1940 hadde tyskerne planene klare for en samordning av norsk og tysk økonomi. Den norske vannkraft spilte her en stor rolle, ikke minst som supplement til Tysklands egne naturressurser. Utbygging skulle skje i stor stil og samtidig var dette et viktig ledd i en omfattende lettmetall-utbygging. Nordische Aluminium-Aktiengesellschaft skulle bygges opp som «krigsindustri» og først og fremst var Herøya interessant som utbyggingsområde.

55 MISTET

fremst var Herøya
interessant som
utbyggingsområde.

IVARSLIVET

STILLE: Det var et stille følge som gikk gjennom Skotfoss ved fellesbegravelsen den 30. juli i 1943.

HELE SKOTFOSS I SORG

Det er i disse dager femti år siden det mest gripende begravelsesfølge, som vel noen gang har vært, gikk gjennom gatene på Skotfoss. Det lille stedet hvor alle kjenner alle fem av sine innbyggere under bombeangrepet mot Herøya.

"Hver fallen er bror eller venn", skrev Nordahl Grieg i et av sine fine dikt. Slik var det også på Skotfoss.

- Ja, begravelsen gikk fra Skotfoss kirke og til kirkegården på Pollen. Det ble den mest gripende stund vi vel alle noen gang har opplevd i kirken. De fem som omkom var jo alle i sin beste alder, og vi kjente dem alle. Kistene ble kjørt på åpen lastebil, og det var et stille følge som gikk gjennom gatene. Alle butikkene var stengt den dagen, forteller Nelly Dahl (75)

- Selvsagt var det tungt for alle familiene. Min bror Harald som omkom var eldst av oss syv søsken, og da vi mistet vår far meget tidlig, var han likesom som en far for oss.

En tid etter at han ble borte fikk jeg snakke med en som hadde søkt tilflukt i samme kjelleren som Harald, og han fortalte meg at han hadde bedt til Vår Herre like før han omkom. Det ble så godt å høre, og ga meg en god fred, forteller Nelly Dahl, som helt fra ung alder har vært forankret i sin kristne tro.

GRIPENDE: - Ja, det var den mest gripende stund jeg har opplevd i kirken hjemme på Skotfoss, sier Nelly Dahl (75) som mistet sin bror Harald

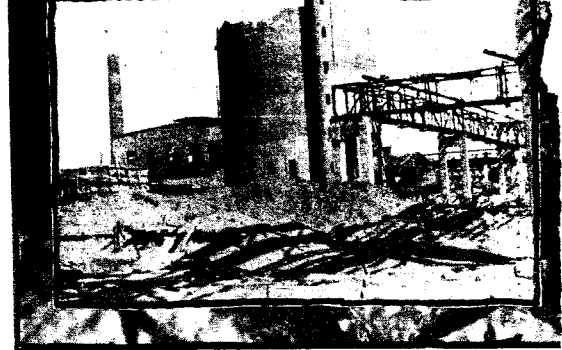

Bombene er sluppet. Bildet er tatt fra et av de amerikanske flyene.

BOMBESPLINTER: Museet ved Hydro Porsgrunn har tatt vare på flere bombesplinter fra det dramatiske angrepet 24. juli 1943.

FOTO: JOKIM JANBY

ØDELEGGELSER: Nedraste betongvegger og store ødeleggelseer på Herøya etter bombeangrepet 24. juli 1943.

Her gikk Norsk Hydro noe motstrebende inn i et samarbeid for fremstilling av lettmetaller og tilhørende legeringer. Tyskerne la beslag på 400 mål i Eidanger Salpeterfabrikers område og anleggsarbeider ble igangsatt i stor stil. Da virksomheten nådde sitt mest intense var ca. 4000 mann i arbeid, blant disse folk fra en rekke nasjoner. Som en kuriositet kan det nevnes at byggeledelsen hadde hyret 100 mann fra Nyhavn i Danmark. Dette nye fabrikkanlegget som fikk navnet Nordisk Lettmetall A/S var målet da amerikanske bombefly angrep Herøya lørdag 24. juli 1943. Et dystert 50-

årsminne kan idag markeres ved Hydro Porsgrunn. 55 personer mistet livet som en følge av bombeangrepet. - I tiden fra kl. 12,44 til kl. 15,47 raste 120 fly i fem angrepsbølger fra United States 8. Air Force over hodene våre og ca. 900 bomber ble sluppet, derav falt 600 over fabrikkområdene. Bombetoktet over Herøya var det største enkeltangrepet på Norge under annen verdenskrig, sier Finn Rafn (78) til Varden. Han var ingeniør ved Eidanger Salpeterfabriker og skrev protokoller over hendelsesforløpet. Angrepet er historisk sett godt dokumentert gjennom en rekke nedtegnelser, og samtidig er illegale fotografier sammen med flere granatsplinter fra hendelsen idag oppbevart ved Hydro Porsgrunns museum. For to år siden ble det overlevert rapporter fra en av de amerikanske flygerne som var med på bombetoktet.

Knyttet nevene

- I forhald til Eidanger Salpeterfabriker var trolig Nordisk Lettmetall det mest attraktive målet for bombeflyene. Det heter at de amerikanske planene omfattet 1 stk. aluminiumsfabrikk, men noen rød strek mellom de to fabrikkanleggene fantes det naturligvis ikke. Begge ble hardt rammet, men i ettertid må det konstateres at ødeleggelsene kunne blitt mye verre. Det er regnet ut at 1,2 tonn bomber pr. mål skulle være tilstrekkelig for å oppnå de ønskede ødeleggelseer. Her falt det 2,5 tonn pr. mål, det var rikelig til å ødelegge alt, sier Rafn.

Også Hans Nordby (84) sto sentralt i de dramatiske begivenhetene. Som ingeniør ved Eidanger Salpeterfabriker var han stedfortredende luftvernssjef. Etter angrepet har han forfattet en rapport på 200 sider - basert på en lang rekke intervjuer - som beskriver hendelsesforløpet i detalj.

- På vårt fabrikkområde var det bygget 15 solide tilfluktsrom med halvmeter tykke betongtak. Med unntak av ett lå samtlige under bakken. Det viste seg at vi satt trygt i disse rommene, men dessverre var det ikke mulig å få alle til å innse alvorret. En mann som jeg kommanderte ned i tilfluktsrommet løp tilbake for å knytte never til angriperne. Da han kom tilbake til rommet var han såret av en granatsplint og døde etter kort tid, forteller Nordby. Et inferno av brennende